

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

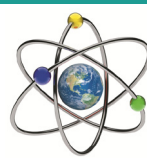
№10(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 422 sahifa,
2-oktyabr, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Raqamli oliy ta'lim boshqaruvida kommunikativ kreativlikni rivojlantirishning tashkiliy pedagogik mexanizmi	10
Mamatova Xilola Muxiddinovna	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanishning ijobiy va salbiy jihatlari: tizimli tahlil va strategik yondashuvlar	14
Zamira Nishanova	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda muloqot va ijodiy faoliyat orqali o'zini namoyon etish ko'nikmalarini shakllantirish	17
Abdug'afforova Navbahoroy Botirjon qizi	
Raqamli sivilizatsiya davrida oliy ta'limda axborot-analitik kompetensiyani shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari	22
Oybek Davlatov	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda o'yin texnologiyalarining ahamiyati	27
Bekmuhammedova Muhliisa Abdusattarovna	
Jaloliddin Rumiy asarlarida komil inson va shaxsiy kamolot masalalari	33
Qodirova Madina Odiljon qizi	
Interfaol ta'lim texnologiyalari asosida o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	37
Ergasheva Shaxnoza Baxtiyor qizi	
Rhythmic Gymnastics: a Harmony of Art and Sport	42
Hurshida Murzoyeva	
Sport to'garaklari mashg'ulotlarining talaba-yoshlar jismoniy rivojlanishiga ta'siri	46
Jabborova Sevara Asroqul qizi	
Inklyuziv ta'lim sub'yektlari hamkorligini boshqarishning innovatsion pedagogik mexanizmlari	51
Kuranboyeva Ozoda Xakimovna	
Maktabdan tashqari ta'lim muhitining o'quvchilar ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ta'sir etuvchi pedagogik omillari	57
Mexriniso Nosirova	
Yangi O'zbekistonda maktabgacha va maktab ta'limi tizimi uchun zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashning rivojlanish istiqbollari	61
Sodiqova Yulduzxon Maxamat qizi	
Integrating Culture in Language Teaching and Developing Intercultural Tolerance: Pedagogical Approaches and Classroom Implications	65
Tairova Ruzakhon Umidbek qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida darsga ijobiy munosabatlarni shakllantirish va rivojlantirish texnologiyalari	71
Tursunbayeva Yulduz	
Sun'iy intellekt asosidagi adaptiv ta'lim muhitining pedagogik-psixologik nazariy asoslari	75
Xakimov Utkirbek Ilhomjon o'g'li	
O'zbek xalq cholg'ulari orkestri ijrochiligi san'atining rivojlanish tarixi va uning pedagogik ta'limdagi o'rni ...	79
Miskinova Sabina Ziyadxon qizi	
Преодоление узбекско-русской лингвокультурной интерференции при текstopорождении студентов-филологов: методический аспект	85
Тахирова Маъсуда Абдужаббор кизи	
Инновационные методы преподавания русского языка в вузах Узбекистана: развитие коммуникативной и речевой компетенции учащихся	91
Шокаримова Камола Абдуллаевна	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida yumshoq ko'nikmalarni shakllantirishning nazariy-metodologik asoslari....	98
Yakubjonov Xasan Qahramonovich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy-ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari	103
Umarov Xusniddin Egamboyevich	
Sport maktabi o'quvchilarida yengil atletika intervalli mashg'ulotlari yordamida chidamlilikni oshirish	107
Shuxrat Xudoyberdiyev Mamayusupovich, Abduqahhorov Nuriddin Xabibulloyevich	
O'zbek va jahon adabiyoti matnlarini qiyosiy tahlil qilishda sun'iy intellekt va kompyuter lingvistikasining o'rni	112
Sodikova Makhliyo	
Milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan harbiy tarbiya metodlari	117
A'zamov Inom Salimjonovich	
Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining inklyuziv ta'lim sharoitida o'quvchilar bilan ishlashda STEAM yondashuvidan foydalanish metodikasini takomillashtirish	121
Abidjanova Vasila To'likinovna	
Kommunikativ topshiriqlar asosida ingliz tilida gapirish ko'nikmasini rivojlantirishning metodik imkoniyatlari	129
Prenova Gulsara Barlikbayevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik nutqiy kompetentligini rivojlantirishning nazariy asoslari	134
Meyliqulova Manzura Abdullayevna	
Kasbiy ta'lim sifatini boshqarishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish	138
Ne'matova Zarina Furqat qizi	
Kimyoning asosiy tushuncha va qonunlarini aksiomatik asosda talqin qilishning ilmiy-pedagogik ahamiyati	141
Kamolova Nargiza Ibragimovna	
Моделирование процесса формирования патриотизма у курсантов на основе культурного наследия казахской и узбекской интеллигенции	147
Малдыбаев Куандик Бекбауович	
Bo'lajak tarjimonlarda mumtoz asarlardagi leksik-frazeologik birliklarni tarjima qilish kompetensiyasini shakllantirish ("Firdavs ul-iqbol" asari misolida)	152
Borasulova Dilnoza Dilmurodjon qizi	
WHY I+1 is Not the ZPD: Reassessing Input-Based and Sociocultural Accounts of EFL Development	155
Sattarova Zulxumor Nodirbek kizi	
Лингвометодическая компетенция учителя русского языка: генезис понятия и структура в современной педагогической науке	159
Икрамова Мунира Маруфжановна	
Kasbiy axloq va pedagogik madaniyat masalasini tadqiq etishda ilmiy tadqiqot metodlarining o'rni va vazifalari	163
Kazakov Shavkat Norgobilovich	
Kichik maktab yoshidagi bolalar nutq faoliyatida ijtimoiy muhitning psixologik roli	168
Shadiyev Feruz Djaxonovich	
Intellektida nuqsoni bo'lgan kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning so'z boyligini boyitishda o'yin texnologiyasidan foydalanish	173
Xolmuxamedova Zilola Azimovna	
PIRLS xalqaro baholash dasturida matn bilan ishlashning asosiy turlari va ularni boshlang'ich ta'limda qo'llash metodikasi	178
Yusupova Gulshiraxan Zinatdinovna	
Ona tili ta'limida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish orqali o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish	183
Toshmatova Yulduz Olloqulovna	
Kompetentlikka asoslangan ta'limda pedagogning kasbiy madaniyatining o'rni	190
Xojamov Ilhomjon Rahmonaliyevich	

Boshlang'ich ta'limda darslik va o'quv lug'atlari integratsiyasi asosida o'quvchilarning lingvistik-kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	195
Ergasheva Tuyg'unoy Shavkatjon qizi	
Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining raqamli-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirishning integrativ-metodik modelini takomillashtirish	201
Ataboyeva Muxlisa Azimjon qizi	
Raqamli ta'lim nazariyasi va metodikasi asosida oliy ta'lim pedagoglarining kasbiy faoliyatini takomillashtirish	209
Choriyeva Lobar Fayzullo qizi, Safarov Azamat Rasul o'g'li	
Inklyuziv ta'limda o'quvchilarning individual ehtiyojlarini aniqlash va ularga mos pedagogik yondashuvlarni tashkil etish	214
Avazova Ozoda Ashurali qizi	
Integrativ yondashuv asosida talabalarining kreativ faoliyatini rivojlantirishning pedagogik texnologiyalari ...	219
Abdusabirova Laylo Azizjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining imloviy savodxonligini oshirish usullari	224
Ashurova Zilolaxon Baxodir qizi	
Boshlang'ich ta'limda Jeopardylabs platformasi asosidagi o'yin-topshiriqlarning dars samaradorligidagi ahamiyati	229
Atayeva Baxrinisa Abduvaxidovna	
Tasviriy san'at talabalarida perseptiv qobiliyatlarni rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari	233
Bazarova Muyassarxon Maxamadyusubovna	
What Trainee English Teachers Notice in AI-Generated Assessment Tools: Fault Detection in Two Tesol Cohorts	238
Dildora Kdirbayeva	
Zamonaviy didaktik vositalar asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmi	246
Ergasheva Ma'mura Suyunovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Ilk qadam" milliy o'quv dasturi asosida bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashning pedagogik asoslari	250
Ergasheva Umrinisso Komilovna	
Aqli zaif bolalarda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishning diagnostik mezonlari va ko'rsatkichlari ...	254
Hamraqulova Durdona Dilshod qizi	
Parent Preparation for Meaningful Participation in Inclusive Education	258
Muazzam Bakhtierovna Abdurakhmanova	
Oliy ta'limning nofilologik yo'nalishlarida til ta'limi darsliklari mazmunini bosqichma-bosqich loyihalash	262
Muxamedova Muhlisa Avazjon qizi	
Interyer dizayn ta'limida sun'iy intellekt: bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirish metodikasi	268
Rustamov Kamoliddin Ziyodulla o'g'li	
Differences Between Professional and Amateur Boxing	273
Shuhrat Dilmuradov	
Лингводидактический потенциал интерактивного обучения в развитии речевой компетенции пятиклассников	277
Ергашева Эльвира Владимировна	
Теория, метод и профессиональное действие: пути модернизации дисциплины "Методика преподавания родного языка" в педагогическом вузе	281
Шоира Баймурадовна Бабаева	
Yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirishga yo'naltirilgan kognitiv-grafomotor mashqlar tizimi	285
Rashidova Saida Ravshonbek qizi	
4-sinf o'qish savodxonligi darslarida o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	289
To'xtaxo'jayeva Shaxnoza Muhammadumar qizi	

Ingliz tilini o'qitishda formativ baholash tizimini takomillashtirishning pedagogik asoslari	294
<i>Allayarova Muhabbat Xudayarovna</i>	
Pedagogical Conditions for Establishing an Integrative Approach to Developing Students' Didactic Competence	300
<i>Orazova F. O.</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida empatik liderlikka asoslangan boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	306
<i>Umarova Moxinur Shukuroxunovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining pedagogik faoliyatini metodik loyihalashning zamonaviy holati va mavjud muammolari.....	312
<i>Temirova Shahloxon Xoshimjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida lingvistik tafakkurni rivojlantirishning kognitiv-lingvodidaktik asoslari	317
<i>Abdullayeva Dilovar Bahrullayevna</i>	
"Avesto" ta'limotida ma'naviy-axloqiy qarashlarning pedagogik xususiyatlari	321
<i>Aliyev Islambek Tursinbayevich, Ibragimova Farangiza Oybekjon qizi</i>	
O'quvchilarda milliy tuyg'ularni shakllantirishning ilmiy – pedagogik asoslari	326
<i>Begmatova Nasiba Safarbayevna</i>	
Fizikadan nostandart va olimpiada masalalarini yechish orqali o'quvchilarning muhandislik kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi.....	330
<i>Jo'rayev Farxod Isroilovich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda divergent-kasbiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirishda kreativ yondashuvning didaktik imkoniyatlari.....	338
<i>Xolbo'tayeva Dilfuza Usmon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida vaqtni boshqarish kompetensiyalarini shakllantirishda mustaqil ta'lim topshiriqlarining pedagogik imkoniyatlari.....	346
<i>Norova Nargiza Xalmamat qizi</i>	
Katta yoshdagi ayollarda metabolik salomatlikni yaxshilashga yo'naltirilgan sog'lomlashtiruvchi jismoniy mashg'ulotlar metodikasi	350
<i>Ruziyeva Raxima Bobojonovna</i>	
Technology-Integrated English Writing Instruction: a Tpack-Based Approach to Competence Development.....	357
<i>Omonova Maftuna Shermatovna</i>	
Disleksiyali o'quvchilar bilan individual ishlashning psixologik-pedagogik asoslari	362
<i>Toshpo'latova Go'zal Fayzullo qizi</i>	
Maktab o'quvchilarini jismoniy va ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda o'lkashunoslik-turistik faoliyatning integrativ pedagogik modeli (Qashqadaryo viloyati misolida).....	366
<i>Yodgorov Mansurjon Abduraximovich</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalaridan ingliz tili ta'limida foydalanishning ahamiyati	372
<i>Buriyeva Zarnigor Tolibjonovna</i>	
Ko'p qirrali figuralarni o'rgatishda raqamli platformalardan yoki dasturlardan o'rganish metodikasi	376
<i>Uraimova Durdona Baxodirjon qizi</i>	
O'zbekiston va Amerika Qo'shma Shtatlari ta'lim tizimida maktab boshqaruvining innovatsion mexanizmlarini qiyosiy tahlil qilish	381
<i>Jamolov Fazliddin Nuriddin o'g'li</i>	
Sun'iy intellektli o'quv vositalarini yaratuvchi ta'lim muhitlarining qiyosiy tahlili.....	387
<i>Sadikova Dilshoda Aminjon qizi</i>	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarida mediatarbiya orqali tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi...	392
<i>Umirzoqova Malika Mamadi qizi</i>	
Kasbiy ta'lim o'quvchilarining liderlik kompetentligini raqamli kollaborativ faoliyatda rivojlantirish bo'yicha xorijiy yondashuvlar.....	397
<i>Sanayeva Sogdiana Ziyadullayevna</i>	

Bo'lajak o'qituvchilarda raqamli ijodkorlikni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	403
Sotbarova Dिल्фуза İlhom qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilida produktiv muloqot ko'nikmalarini akmeologik yondashuv va storytelling texnologiyasi asosida rivojlantirish metodikasini takomillashtirish.....	409
Turdiyeva Feruza Sobirjon qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida individual yondashuvning yetishmasligi va ta'lim sifatiga ta'siri.....	417
Xushnazarova Ma'mura Nodirovna, Mannopova Nilufar Ziyovuddin qizi	

MAKTAB O'QUVCHILARINI JISMONIY VA MA'NAVIY- AXLOQIY TARBIYALASHDA O'LKASHUNOSLIK-TURISTIK FAOLIYATNING INTEGRATIV PEDAGOGIK MODEL (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)

Yodgorov Mansurjon Abduraximovich

Qarshi davlat universiteti katta o'qituvchisi

ORCID: 0009-0002-4474-6376

Annotatsiya: Maqolada umumta'lim maktabi o'quvchilarining jismoniy va ma'naviy-axloqiy tarbiyasini o'lkashunoslik-turistik faoliyat vositasida yaxlit tarzda tashkil etish masalasi tadqiq etilgan. Turistik faoliyatning tarbiyaviy imkoniyatlariga oid xorijiy va milliy manbalar tahlil qilinib, uning ikki tarbiya yo'nalishiga bir vaqtda ta'sir ko'rsatish mexanizmi asoslangan. Muallif tomonidan maqsadli, mazmunli, texnologik va natijaviy bloklardan iborat integrativ pedagogik model hamda "Marshrut – Loyiha – Refleksiya" texnologiyasi ishlab chiqilgan. Qashqadaryo viloyatidagi tarixiy-madaniy va tabiiy obyektlarning tarbiyaviy salohiyati tasniflangan, o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos jismoniy yuklama darajalari va tarbiyalanganlikni baholash mezonlari taklif etilgan.

Kalit so'zlar: o'lkashunoslik-turistik faoliyat, jismoniy tarbiya, ma'naviy-axloqiy tarbiya, integrativ model, tajribaviy ta'lim, maktabdan tashqari faoliyat, pedagogik marshrut, refleksiya, Qashqadaryo.

Abstract: The article examines the integrated organization of the physical and moral education of secondary school students through local-history and tourism activities. Drawing on international and national literature, it substantiates how tourism activities influence both areas of upbringing simultaneously. The author proposes an integrative pedagogical model consisting of target, content, technological and outcome blocks, together with the "Route – Project – Reflection" technology. The educational potential of historical, cultural and natural sites in Kashkadarya region is classified, age-appropriate levels of physical load are proposed, and criteria for assessing students' level of upbringing are set out.

Key words: local-history and tourism activities, physical education, moral education, integrative model, experiential learning, out-of-school activities, educational route, reflection, Kashkadarya.

Аннотация: В статье исследуется проблема целостной организации физического и духовно-нравственного воспитания учащихся общеобразовательной школы средствами краеведческо-туристской деятельности. На основе анализа зарубежных и отечественных источников обоснован механизм одновременного воздействия туристской деятельности на оба направления воспитания. Автором разработана интегративная педагогическая модель, включающая целевой, содержательный, технологический и результативный блоки, а также технология "Маршрут – Проект – Рефлексия". Классифицирован воспитательный потенциал историко-культурных и природных объектов Кашкадарьинской области, предложены уровни физической нагрузки с учётом возрастных особенностей учащихся и критерии оценки воспитанности.

Ключевые слова: краеведческо-туристская деятельность, физическое воспитание, духовно-нравственное воспитание, интегративная модель, опытное обучение, внешкольная деятельность, педагогический маршрут, рефлексия, Кашкадарья.

KIRISH

Bugungi kunda maktab yoshidagi bolalar tarbiyasida ikki o'zaro bog'liq masala yaqqol namoyon bo'lmoqda.

Birinchisi - harakat faolligining kamayishi, ya'ni kun davomida o'tirib o'tkaziladigan vaqtning, xususan, raqamli qurilmalar oldida o'tkaziladigan vaqtning ortib borishi. Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining 2020-yilda qabul qilingan tavsiyalariga ko'ra, 5–17 yoshli bolalar va o'smirlar kuniga o'rtacha kamida 60 daqiqa o'rtacha

va yuqori jadallikdagi jismoniy faollik bilan shug'ullanishi hamda o'tirib o'tkaziladigan vaqtni, ayniqsa, ekran oldidagi dam olish vaqtini cheklashi lozim ^[12].

Ikkinchisi – o'quvchilarning o'z ona yurti tarixi, madaniy merosi va tabiatini jonli, bevosita tajriba orqali emas, balki asosan axborot manbalari orqali bilishi, bu esa vatanparvarlik va ekologik mas'uliyat kabi qadriyatlarining shaxsiy e'tiqodga aylanish jarayoniga ta'sir ko'rsatishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi "Ta'lim to'g'risida"gi O'RQ-637-son¹ Qonunida ta'lim va tarbiyaning uzviyligi, o'quvchilarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirish davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari sifatida belgilangan ^[1].

O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 18-iyuldagi "Turizm to'g'risida"gi O'RQ-549-son² Qonunida esa ichki turizmni, jumladan, bolalar va yoshlar turizmini rivojlantirish vazifasi qo'yilgan ^[2]. Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi va Yangi O'zbekistonning 2022–2026-yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasida ham yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish, ularni jismonan baquvvat va ma'naviy yetuk etib tarbiyalash ustuvor vazifa sifatida ko'rsatilgan ^[3; 4].

Maktab amaliyotida turistik faoliyat bir martalik ekskursiya yoki dam olish tadbiri shaklida ham tashkil etiladi. Bunda jismoniy tarbiya va ma'naviy-axloqiy tarbiya yo'nalishlari alohida tashkil etilishi mumkin: sayohatning jismoniy jihati jismoniy tarbiya o'qituvchisi faoliyati bilan, tarixiy-madaniy jihati esa tarix yoki tarbiya yo'nalishidagi pedagogik faoliyat bilan bog'lanadi. Shu jihatdan turistik faoliyatning har ikki yo'nalishga bir vaqtda ta'sir ko'rsatish imkoniyatlarini yaxlit pedagogik jarayon doirasida o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Muallifning Qarshi shahri misolida olib borgan avvalgi tadqiqoti turistik faoliyatning maktab yoshidagi bolalarga jismoniy va axloqiy ta'sirini aniqlashga qaratilgan edi ^[15]. Ushbu maqolada esa shu ta'sirni boshqariladigan pedagogik jarayonga aylantirish, ya'ni uni maqsadli, bosqichma-bosqich va o'lchanadigan tizim sifatida loyihalash vazifasi qo'yiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Jismoniy va ma'naviy tarbiyaning birligi g'oyasi milliy pedagogik merosimizda chuqur ildizlarga ega. Abdulla Avloniy "Turkiy guliston yoxud axloq" asarida tarbiyani "yo hayot - yo mamot, yo najot - yo halokat, yo saodat - yo falokat masalasi" deb ta'riflab, badan tarbiyasini fikr tarbiyasi va axloq tarbiyasi bilan uzviy bog'liq holda ko'rib chiqadi. Uning fikricha, sog'lom badan sog'lom fikr va go'zal axloqning asosidir ^[5]. Bu yondashuv ushbu tadqiqotdagi integrativ modelning nazariy tayanchlaridan biri bo'lib xizmat qiladi.

Tajriba orqali ta'lim olish nazariyasining asoschilaridan biri J. Dyui bilimning bevosita hayotiy tajriba va unga nisbatan fikr yuritish jarayonida shakllanishini asoslagan ^[6].

D. Kolb bu g'oyani to'rt bosqichli sikl ko'rinishida rivojlantirgan: aniq tajriba, kuzatish va mulohaza (refleksiya), mavhum tushunchalar hosil qilish va faol sinab ko'rish ^[7]. Turistik faoliyat aynan shu siklni tabiiy ravishda o'z ichiga oladi: sayohat - aniq tajriba, undan keyingi suhbat - refleksiya, olingan xulosalar asosida yangi marshrut rejalashtirish esa faol sinab ko'rishdir. Amaliyotda mazkur bosqichlarning barchasini izchil tashkil etish, xususan, refleksiya va keyingi faoliyat bosqichlariga alohida e'tibor qaratish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xorijiy tadqiqotlarda sayohat va ta'lim o'rtasidagi bog'liqlik alohida ilmiy yo'nalish sifatida shakllangan. J. Folk va hammualliflari sayohatni ta'lim jarayoni sifatida o'rganish turizm tadqiqotlarida istiqbolli ilmiy yo'nalishlardan biri ekanligini ta'kidlaydi ^[8].

M. Stoun va J. Petrik sayohatning ta'limiy foydalariga oid tadqiqotlarni umumlashtirib, u shaxsiy rivojlanish, madaniyatlararo tushunish va mustaqillik kabi sifatlarni rivojlantirishini ko'rsatgan ^[9].

M. Berendt va T. Franklin maktab ekskursiyalariga oid tadqiqotlar shahida ularning o'quvchilar qiziqishi va bilimlarini mustahkamlashdagi ahamiyatini, shuningdek, ekskursiyadan oldingi tayyorgarlik va undan keyingi mustahkamlash ishlarini izchil tashkil etish samaradorlikni oshirishga xizmat qilishini qayd etgan ^[10].

Ma'naviy-axloqiy natijalar nuqtai nazaridan J. Grin, B. Kisida va D. Bouen tomonidan AQShda o'tkazilgan tasodifiy tanlovga asoslangan tajriba e'tiborga molik. Unda san'at muzeyiga bir martalik tashkiliy ekskursiyada qatnashgan o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, bag'rikenglik va tarixiy empatiya ko'rsatkichlari nazorat guruhiga nisbatan yuqori bo'lgani aniqlangan ^[11]. Bu natija ma'naviy-madaniy obyektlarga uyushtirilgan sayohatning axloqiy sifatlarga ta'sirini empirik jihatdan tasdiqlaydi.

Jismoniy va ijtimoiy natijalar bo'yicha K. Bekker va hammualliflarining tizimli sharhi muntazam ravishda ochiq havoda (sinf dan tashqari muhitda) o'tkaziladigan mashg'ulotlar o'quvchilarning bilim olishi, ijtimoiy munosabatlari va jismoniy faolligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatgan ^[13].

M. Kuo va hammualliflari tabiat bilan bevosita aloqa diqqatni tiklash, stressni kamaytirish, jismoniy faollik va o'z-o'zini boshqarishni oshirish orqali ta'lim natijalariga ijobiy ta'sir qilishini asoslagan ^[14].

1 <https://lex.uz/docs/-5013007>

2 <https://lex.uz/ru/docs/-4312785>

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, turistik faoliyatning jismoniy va ma'naviy-axloqiy tarbiyaga ta'siri bo'yicha muhim ilmiy natijalar mavjud. Shu bilan birga, bu ikki yo'nalishni yagona pedagogik jarayonda uyg'unlashtirish, hududiy xususiyatlarni hisobga olish va natijalarni o'lchash imkonini beruvchi integrativ modelni takomillashtirish ilmiy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur yo'nalishni rivojlantirish ushbu tadqiqotning ilmiy yangiligini belgilaydi.

Tadqiqotning metodologik asosini tizimli-faoliyatli, kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan va aksiologik yondashuvlar tashkil etadi. Tizimli-faoliyatli yondashuv turistik faoliyatni tarkibiy qismlari o'zaro bog'liq bo'lgan yaxlit pedagogik tizim sifatida ko'rishga, aksiologik yondashuv esa sayohat obyektlarini qadriyatlar manbai sifatida talqin qilishga imkon beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

- ilmiy-pedagogik va me'yoriy-huquqiy manbalarni nazariy tahlil qilish;
- pedagogik modellashtirish;
- hududiy turistik obyektlarni tarbiyaviy salohiyati bo'yicha tasniflash;
- pedagogik kuzatish va anketa so'rovi;
- o'quvchilarning jismoniy tayyorgarligini standart nazorat testlari (30 metrda yugurish, turgan joydan uzunlikka sakrash, 6 daqiqalik yugurish) orqali aniqlash;
- ma'naviy-axloqiy sifatlarni ekspert baholash usuli;
- olingan natijalarga matematik-statistik ishlov berish (Styudentning t-mezoni va Pirsonning χ^2 mezon).

TAHLIL VA NATIJALAR

1. Jismoniy va ma'naviy-axloqiy tarbiyaning o'zaro bog'liqlik mexanizmi

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, o'lkashunoslik-turistik faoliyatda jismoniy va ma'naviy-axloqiy tarbiya bir-birini kuchaytiradi. Birinchidan, jismoniy qiyinchilikni jamoa bo'lib yengish (qiyalikka ko'tarilish, yukni taqsimlash, charchagan tengdoshga yordam berish) o'zaro yordam, mas'uliyat va irodaviy sifatlarni bevosita tajribada shakllantiradi. Ikkinchidan, tarixiy obyektga yetib borish uchun sarflangan jismoniy kuch shu obyektga nisbatan hissiy munosabatni kuchaytiradi: o'quvchi uchun "yetib borilgan" joy "ko'rsatilgan" joyga qaraganda ko'proq shaxsiy ahamiyat kasb etadi. Uchinchidan, ma'naviy motivatsiya (tarixiy obidani ko'rish, tabiatni asrash ishtiyoqi) jismoniy yuklamaga bo'lgan psixologik tayyorlikni oshiradi. Biz bu hodisani "o'zaro kuchaytiruvchi tarbiyaviy ta'sir" deb nomladik va uni model tuzishning asosiy tamoyili sifatida qabul qildik.

2. Integrativ pedagogik model

Aniqlangan mexanizm asosida to'rt blokdan iborat integrativ pedagogik model ishlab chiqildi (1-jadval).

1-jadval: O'lkashunoslik-turistik faoliyat orqali jismoniy va ma'naviy-axloqiy tarbiyaning integrativ pedagogik modeli

Model bloki	Tarkibi va mazmuni
Maqsadli blok	Maqsad: jismonan chiniquqan, ona yurti tarixi va tabiatiga qadriyat sifatida munosabatda bo'ladigan shaxsni tarbiyalash. Me'yoriy asos: "Ta'lim to'g'risida"gi va "Turizm to'g'risida"gi qonunlar, Xalq ta'limi konsepsiyasi. Tamoyillar: integrativlik, hududiylik, yoshga moslik, xavfsizlik, refleksivlik, izchillik.
Mazmunli blok	Jismoniy komponent: piyoda yurish chidamliligi, yo'nalishni aniqlash, lager ko'nikmalari, birinchi tibbiy yordam asoslari. Ma'naviy-axloqiy komponent: tarixiy xotira, milliy meros, ekologik mas'uliyat, jamoaviylik va o'zaro yordam. Kognitiv komponent: o'lkashunoslik bilimlari, xarita bilan ishlash, tadqiqotchilik ko'nikmalari.
Texnologik blok	"Marshrut – Loyiha – Refleksiya" texnologiyasi; faoliyat shakllari: sayr, bir kunlik yurish, ko'p kunlik sayohat, o'lkashunoslik ekspeditsiyasi, virtual sayohat (tayyorgarlik bosqichida). Subyektlar: sinf rahbari, jismoniy tarbiya va tarix o'qituvchilari, "Barkamol avlod" bolalar maktablari, ota-onalar, mahalla, muzeylar.
Natijaviy blok	Mezonlar: motor-jismoniy, qadriyatli-axloqiy, faoliyatli-ijtimoiy, kognitiv-refleksiv. Darajalar: yuqori, o'rta, past. Natija: o'quvchining jismoniy tayyorgarligi va ma'naviy-axloqiy tarbiyalanganlik darajasining birgalikda o'sishi.

Modelning an'anaviy yondashuvlardan asosiy farqi shundaki, unda har bir turistik tadbir bir vaqtning o'zida ikki yo'nalishdagi aniq tarbiyaviy vazifaga ega bo'ladi va uning natijasi ikki yo'nalish bo'yicha birgalikda baholalanadi. Shuningdek, model faoliyat subyektlarini maktab doirasi bilan cheklamay, maktabdan tashqari ta'lim muassasalari, oila va mahallani yagona tarbiyaviy muhitga birlashtiradi.

3. "Marshrut – Loyiha – Refleksiya" texnologiyasi

Modelning texnologik blokini amalga oshirish uchun D. Kolbning tajribaviy ta'lim sikliga tayangan holda uch bosqichli texnologiya taklif etildi.

- 1. Marshrut bosqichi (tayyorgarlik).** O'quvchilar kichik guruhlarda o'qituvchi rahbarligida marshrutni xarita asosida rejalashtiradi, obyekt tarixi bilan tanishadi, jismoniy tayyorgarlik mashqlarini bajaradi va guruh ichida vazifalarni taqsimlaydi (yo'l boshchi, tibbiy yordam uchun mas'ul, tarixchi, ekolog, fotomuxbir). Har bir o'quvchiga vazifa berilishi mas'uliyat hissini shakllantiradi.
- 2. Loyiha bosqichi (sayohat).** Sayohat davomida har bir guruh oldindan belgilangan kichik tadqiqot loyihasini bajaradi: obida haqida ma'lumot to'plash, keksalar bilan suhbat, marshrutdagi tabiiy obyektlarni kuzatish, yo'l davomida chiqindilarni yig'ish ("toza marshrut" amaliyoti). Shu tariqa jismoniy faollik mazmunli bilish va ijtimoiy foydali faoliyat bilan uyg'unlashadi.
- 3. Refleksiya bosqichi (yakuniy).** Sayohatdan keyingi 2–3 kun ichida guruhlar loyiha natijalarini taqdimot, foto ko'rgazma yoki maktab devoriy gazetasi shaklida namoyish etadi. O'quvchilar "Men nimani his qildim?", "Guruhimizda qanday qiyinchilikni birgalikda yengdik?", "Keyingi safar nimani boshqacha qilamiz?" kabi savollarga javob beradi. Bu bosqich tajribani anglangan qadriyatga aylantiradi va keyingi marshrutni rejalashtirish uchun asos bo'ladi, ya'ni sikl yopiladi.

4. Qashqadaryo viloyati obyektlarining tarbiyaviy salohiyati

Model hududiylik tamoyiliga asoslangani sababli, viloyatdagi tarixiy-madaniy va tabiiy obyektlar ularning jismoniy va ma'naviy-axloqiy tarbiyaviy salohiyati bo'yicha tasniflandi (2-jadval).

2-jadval: Qashqadaryo viloyati ayrim obyektlarining tarbiyaviy salohiyati

Obyekt	Jismoniy tarbiyaviy imkoniyat	Ma'naviy-axloqiy tarbiyaviy mazmun	Tavsiya etiladigan sinflar
Shahrisabz tarixiy markazi (Oqsaroy, Dorut-tilovat, Dorus-saodat majmualari; YUNESKO Butunjahon merosi ro'yxatida)	Shahar bo'ylab piyoda marshrut, yo'nalishni aniqlash	Amir Temur davri davlatchiligi, tarixiy xotira, milliy g'urur	1–11
Qarshi shahridagi Odina masjidi va g'ishtin ko'priki (XVI asr)	Qisqa shahar sayri, tarixiy marshrutni mustaqil tuzish	Mahalliy meros, me'moriy an'analar, ajdodlar mehnatiga hurmat	1–7
Kitob xalqaro kenglik stansiyasi (1899-yilda tashkil etilgan)	Bir kunlik sayohat	Ilm-fanga qiziqish, olimlar mehnatiga hurmat	7–11
Hisor davlat qo'riqxonasi va Hisor tog' tizmasi etaklari	Tog' yurishi, chidamlilik, lager ko'nikmalari	Ekologik mas'uliyat, tabiatga ehtiyotkorlik, jamoaviy o'zaro yordam	8–11 (maxsus tayyorgarlik bilan)
Mahalliy o'lkashunoslik muzeylari	Marshrut boshlanishi yoki yakuniy nuqtasi	Hudud tarixi, xalq hunarmandchiligi, milliy qadriyatlar	1–11

Tasnif o'qituvchiga har bir obyektni tasodifiy emas, balki tarbiyaviy maqsadga ko'ra tanlash va o'quv yili davomida marshrutlarni oddiydan murakkabga qarab izchil rejalashtirish imkonini beradi.

5. Yoshga mos jismoniy yuklama darajalari

Xavfsizlik va yoshga moslik tamoyillaridan kelib chiqib, turistik faoliyat uch darajada tashkil etilishi tavsiya etiladi (3-jadval). Ko'rsatilgan masofalar taxminiy mo'ljal bo'lib, ular guruhning jismoniy tayyorgarligi, joy relyefi, ob-havo sharoiti va shifokor xulosasi asosida aniqlashtiriladi (3-jadval).

3-jadval: O'lkashunoslik-turistik faoliyatni yoshga mos tashkil etish darajalari

Daraja	Sinflar va faoliyat shakli	Tavsiya etiladigan yuklama	Ustuvor tarbiyaviy vazifa
I. Tanishtiruvchi	1–4-sinflar; maktab atrofi va shahar bo'ylab sayr, muzey	1–3 soat, 2–4 km gacha, tekis joy	Ona yurtga mehr, tartib va intizom, jamoada yurish madaniyati
II. Rivojlantiruvchi	5–7-sinflar; bir kunlik o'lkashunoslik sayohati	Bir kun, 6–10 km, kichik ko'tarilishlar	Mas'uliyat, o'zaro yordam, tarixiy xotira
III. Mustahkamlovchi	8–11-sinflar; ko'p kunlik yurish, o'lkashunoslik ekspeditsiyasi	2–3 kun, kuniga 10–15 km, tog'oldi hududlari	Iroda, yetakchilik, ekologik mas'uliyat, fuqarolik pozitsiyasi

6. Tarbiyalanganlikni baholash mezonlari

Modelning natijaviy bloki uchun to'rtta mezon va ularning ko'rsatkichlari belgilandi:

- motor-jismoniy mezon (jismoniy tayyorgarlik testlari natijalari, yurish chidamliligi, turistik ko'nikmalarni egallaganlik);
- qadriyatli-axloqiy mezon (tarixiy va tabiiy merosga munosabat, vatanparvarlik tuyg'usining namoyon bo'lishi);
- faoliyatli-ijtimoiy mezon (guruhdagi o'zaro yordam, vazifani bajarishdagi mas'uliyat, yetakchilik);
- kognitiv-refleksiv mezon (o'lkashunoslik bilimlari, o'z tajribasini tahlil qila olish).

Har bir mezon uch darajada (yuqori, o'rta, past) baholanadi.

Taklif etilgan model xorijiy tadqiqotlarda qayd etilgan muhim xulosaga mos keladi: ekskursiya yoki sayohatning tarbiyaviy samarasi uning oldidan o'tkaziladigan tayyorgarlik va keyingi mustahkamlash ishlariga bevosita bog'liq ^[10]. “Marshrut – Loyiha – Refleksiya” texnologiyasi aynan shu bosqichlarni majburiy tarkibiy qism sifatida belgilaydi. Shuningdek, ma'naviy-madaniy obyektlarga uyushtirilgan sayohat bag'rikenglik va tarixiy empatiyani oshirishi haqidagi xulosalar ^[11] modelning qadriyatli-axloqiy mezonini asoslaydi, ochiq havodagi mashg'ulotlarning jismoniy va ijtimoiy foydasi haqidagi ma'lumotlar ^[13; 14] esa motor-jismoniy va faoliyatli-ijtimoiy mezonlarning to'g'ri tanlanganini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, modelni amaliyotga joriy etishda ayrim tashkiliy jihatlarni hisobga olish muhim ahamiyatga ega: o'quvchilar xavfsizligini ta'minlash, ota-onalar roziligini olish, transport va moliyaviy xarajatlarni rejalashtirish, shuningdek, pedagoglarning turistik-o'lkashunoslik faoliyatiga oid kasbiy tayyorgarligini rivojlantirish. Mazkur jihatlarni samarali tashkil etish uchun quyidagilar maqsadga muvofiq:

- marshrutlarni maktabga yaqin obyektlardan boshlash;
- “Barkamol avlod” bolalar maktablari va mahalla bilan hamkorlik qilish;
- ota-onalarni sayohatlarga ko'ngilli yordamchi sifatida jalb etish;
- pedagoglar uchun bolalar turizmi xavfsizligi va birinchi tibbiy yordam bo'yicha qisqa muddatli malaka oshirish kurslarini tashkil etish.

Model asosan Qashqadaryo viloyati sharoitiga moslab ishlab chiqilgan. Shu bilan birga, uning tuzilmasi (to'rt blok, uch bosqichli texnologiya, to'rt mezon) universal xarakterga ega bo'lib, 2-jadvaldagi obyektlarni boshqa hudud obyektlari bilan almashtirish orqali respublikaning istalgan viloyatida qo'llanishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. O'lkashunoslik-turistik faoliyatda jismoniy va ma'naviy-axloqiy tarbiya bir-birini kuchaytiradi. Bu “o'zaro kuchaytiruvchi tarbiyaviy ta'sir” turistik faoliyatni ikki yo'nalishni birlashtiruvchi integrativ tarbiya vositasi sifatida qarash uchun asos bo'ladi.
2. Maqsadli, mazmunli, texnologik va natijaviy bloklardan iborat integrativ pedagogik model turistik faoliyatni bir martalik tadbirdan izchil, boshqariladigan va natijasi o'lchanadigan tarbiya jarayoniga aylantirish imkonini beradi.
3. Tajribaviy ta'lim sikliga asoslangan “Marshrut – Loyiha – Refleksiya” texnologiyasi sayohatdan oldingi tayyorgarlik va keyingi refleksiyani majburiy bosqichga aylantirib, olingan taassurotlarning anglangan

qadriyatga aylanishini ta'minlaydi.

4. Qashqadaryo viloyati obyektlarining tarbiyaviy salohiyati bo'yicha tasnifi va yoshga mos yuklama darajalari o'qituvchilarga marshrutlarni pedagogik maqsadga ko'ra tanlash va izchil rejalashtirish uchun amaliy vosita bo'lib xizmat qiladi.

Umumta'lim maktablarining tarbiyaviy ish rejalariga har bir sinf uchun o'quv yili davomida kamida uchta o'lkashunoslik-turistik tadbirni izchil kiritish; viloyat bo'yicha maktab o'quvchilari uchun tarbiyaviy maqsadga ko'ra tasniflangan "O'lkashunoslik marshrutlari atlasini"ni ishlab chiqish; pedagogika oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilar uchun "Bolalar turizmi va o'lkashunoslik pedagogikasi" tanlov kursini joriy etish; tarbiyalanganlikni baholash mezonlarini maktablarning tarbiyaviy ish samaradorligini baholash tizimiga kiritish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi "Ta'lim to'g'risida"gi O'RQ-637-son³ Qonuni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi (www.lex.uz).
2. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 18-iyuldagi "Turizm to'g'risida"gi O'RQ-549-son⁴ Qonuni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi (www.lex.uz).
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-son⁵ Farmoni // www.lex.uz.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son⁶ Farmoni // www.lex.uz.
5. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O'qituvchi, 1992. – 160 b.
6. Dewey J. Experience and Education. – New York: Macmillan, 1938. – 91 p.
7. Kolb D. A. Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. – Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1984. – 256 p.
8. Falk J. H., Ballantyne R., Packer J., Benckendorff P. Travel and learning: A neglected tourism research area // *Annals of Tourism Research*. – 2012. – Vol. 39, No. 2. – P. 908–927.
9. Stone M. J., Petrick J. F. The educational benefits of travel experiences: A literature review // *Journal of Travel Research*. – 2013. – Vol. 52, No. 6. – P. 731–744.
10. Behrendt M., Franklin T. A review of research on school field trips and their value in education // *International Journal of Environmental and Science Education*. – 2014. – Vol. 9, No. 3. – P. 235–245.
11. Greene J. P., Kisida B., Bowen D. H. The educational value of field trips // *Education Next*. – 2014. – Vol. 14, No. 1. – P. 78–86.
12. Bull F. C., Al-Ansari S. S., Biddle S. et al. World Health Organization 2020 guidelines on physical activity and sedentary behaviour // *British Journal of Sports Medicine*. – 2020. – Vol. 54, No. 24. – P. 1451–1462.
13. Becker C., Lauterbach G., Spengler S., Dettweiler U., Mess F. Effects of regular classes in outdoor education settings: A systematic review on students' learning, social and health dimensions // *International Journal of Environmental Research and Public Health*. – 2017. – Vol. 14, No. 5. – Art. 485.
14. Kuo M., Barnes M., Jordan C. Do experiences with nature promote learning? Converging evidence of a cause-and-effect relationship // *Frontiers in Psychology*. – 2019. – Vol. 10. – Art. 305.

3 <https://lex.uz/docs/-5013007>

4 <https://lex.uz/docs/-4428097>

5 <https://lex.uz/ru/docs/-4312785>

6 <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.